

Theater

La Superba, de film

De filmrechten van *La Superba* zijn verkocht aan productiemaatschappij Moving Dreams. Producent Loes Kamsteeg over het boek: 'Ilja Pfeijffer toont in *La Superba* een diepgaand begrip van de problemen waar immigranten van verschil-

lende achtergronden mee kampen. Hij laat zien hoe je kunt verdwalen in een nieuwe identiteit, in hoop en in dromen die vrijwel nooit uitkomen. Een kleurrijk, gedurfd en modern verhaal dat zich afspeelt aan de donkere kant van de samenleving.'

INTERVIEW ILJA LEONARD PFEIJFFER

Rauw, ondoorgrondelijk en vol gedesillusioneerde zielen: dat is het Genua uit Ilja Leonard Pfeijffers *La Superba*, de roman die nu voor het theater bewerkt is. De schrijver leidt rond, de theatermakers verklaren hun werkwijze.

Door Hein Janssen Foto Marta Giaccone

Labyrint van gestrande dromen

In bar Libreria di Piazza delle Erbe bestelt Ilja Leonard Pfeijffer een glas ijskoffie. Het donkerbruine drankje wordt geserveerd in een elegante coupe, waarin normaal gesproken iets bruisends alcoholisch wordt geschonken. Maar de schrijver drinkt niet meer, drie jaar geleden is hij ermee gestopt. Terwijl in het drukke café in het historische centrum van Genua iedereen aan de negroni of prosecco zit, nipt Pfeijffer (50) rustig van zijn koude koffie. Opmerkelijk voor een schrijver die voorheen nogal van innemen was.

'Ik had genoeg gedronken. Ik was een van de grootste drinkers van mijn generatie en had ook helemaal niet het idee dat ik daar verandering in moest brengen, omdat ik het totaal niet als een probleem zag. Maar dat veranderde toen ik drie jaar geleden Stella ontmoette. Omdat het een probleem voor haar werd, werd het ook een probleem voor mij. In eerste instantie ben ik voor haar gestopt, maar na een tijdje besepte ik dat ik het ook voor mezelf deed. Nee, het leven zonder drank is niet saaiër dan met. Op een bepaalde manier was het met drank zelfs saaiër, omdat ik elke dag hetzelfde deed, namelijk drinken. Later ontdekte ik pas hoeveel tijd je over hebt als je niet meer drinkt. Ik doe nu ook allemaal dingen, naar theater of uit eten gaan, die ik vroeger niet deed omdat dat van mijn drinktijd af ging.'

Ilja Leonard Pfeijffers appartement is vlak bij zijn favoriete bar op het Piazza delle Erbe; hij woont er op de vijfde verdieping. Stella (Italiaans kunsthistoricus, tevens zijn geliefde) woont op de eerste. Sinds 2008 is zijn woonplaats Genua, waar hij toevalligerwijs tijdens een fietstocht terecht kwam en waar hij intussen geworteld is. Over zijn fascinatie voor de stad schreef hij twee boeken: de roman *La Superba*

CULTUUR

KUNST MUZIEK THEATER EXPOSITIES MUSEA

Nederlands
Kamerorkest

Fauré Requiem

do 1 maart
De Grote Kerk, Alkmaar
vr 2, za 3 maart
Het Concertgebouw
zo 4 maart
Philharmonie Haarlem

www.orkest.nl

HAAGSE
HISTORISCH
MUSEUM

DE WERELD ACHTER EEN POPPENHUIS

Willem Tholen,
Lita de Ranitz
en vrienden

17 FEBRUARI
T/M 10 JUNI 2018
haagshistorischmuseum.nl

magische
miniaturen

23 februari t/m
5 juni 2018

Museum
Catharijne
Convent

Slot Zeist

De kunst van het anders zien

T/M 27 MEI 2018

Kubes
30 jaar

T 030 692 1704 WWW.SLOTZEIST.NL

slechts 2X
(voor lijnproeven)

TON KOOPMAN Johannes Passion

De Doelen
Kerkdijk 14, 1017 CA Amsterdam
Jezuskerk
Ulmerstraat 1, 1017 CA Amsterdam

AMSTERDAM
BAROQUE
ORCHESTRA
& CHOR

BRING UW TENTOONSTELLING,
VOORSTELLING OF VEILING
ONDER DE AANDACHT VAN RIJKE
2,7 MILJOEN CULTUURLIEFHEBBERS.

BEEL VOOR ADVERTENTIE -
MOGELIJKHEDEN 088 - 572 2890

VERVOLG VAN PAG V7

**SERVE
HERMANS,
REGISSEUR**

'Onze bewerking gaat uit van een schrijver die naar Genua komt en zijn eigen aangeharkte land de rug toekeert. Het speelt zich deels af in de onderbuik van de stad, waar jonge Marokkanen hun klanten aftrekken en waar op straat overal hoertjes staan. Een migrantenstad waar dromers op afkomen. Wij zijn bij Ilja op bezoek geweest en hebben de stad door zijn ogen gezien. Genua is relatief klein, ingeklemd tussen zee en bergen en niet echt toeristisch. Het is een fascinerend wespennest, dat krioelt van de mensen. De stad speelt de hoofdrol. Wij hebben onze huisfotograaf Stephan Vanfleteren er een paar dagen heen gestuurd met de opdracht de stad in videobeelden te vangen. Daarmee maakten we een patchworkdecor, aangevuld met heel veel spiegels. Ilja zei: 'Ik heb mijn kunstwerk gemaakt, jullie maken er een nieuw kunstwerk van.'

en *Brieven uit Genua*. Zondag speelt Toneelgroep Maastricht de première van de theaterbewerking van *La Superba*, met de Vlaamse acteur Wim Opbroeck (bekend van NTGent, de voorstelling *We free kings* met Wilfried de Jong en de films *Ventoux* en *Boven is het stil*) en Angela Schijf (*Flikken Maastricht*) in de hoofdrollen. Eerder al speelde het Limburgse gezelschap een theaterversie van *Brieven uit Genua*. Sinds vorig jaar is Pfeijffer huisschrijver van Toneelgroep Maastricht. Voor zijn stuk *De Advocaat* (over de familie Moszkowicz) ontving hij de Toneelschrijfprijs 2017.

'Michel Sluysmans, een van de twee artistiek leiders van Toneelgroep Maastricht, is een goede vriend van mij uit de tijd dat hij samen met Thijs Römer de kern vormde van theatergroep Annette Speelt. Zij hebben toen een deel van *Het Grote Baggerboek* voor een voorstelling gebruikt en daarna vroegen ze mij een nieuw toneelstuk te schrijven. Dat werd *De eeuw van mijn dochter* en daarna volgde nog Malpensa. Met deze bewerking van *La Superba* heb ik verder niets te maken, maar ik heb ze wel mijn zegen gegeven.'

Beleefdheidshalve heeft Toneelgroep Maastricht in eerste instantie Pfeijffer zelf gevraagd zijn boek te bewerken, maar daar voelde hij niets voor. Zijn opvatting is dat hij het boek al heeft geschreven, en wel in zijn definitieve vorm. Jibbe Willems kreeg vervolgens de opdracht de 350 pagina's tot een avondvullend toneelstuk om te bouwen. Waarbij hij van de schrijver alle vrijheid kreeg het geheel naar zijn hand te zetten.

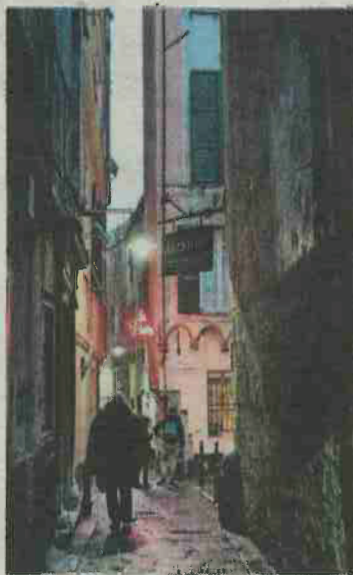
De roman *La Superba* is behalve een rauwe liefdesverklaring aan de stad Genua ook een doolhof van gebeurtenissen en ontmoetingen, een labyrint om in te verdwalen. Een portret van een stad bevolkt door authentieke Italianen, Roemeense rozenverkopers, Marokkaanse sjacheraars, Senegalese jongens die drugs dealen, alcoholisten, ruziezoekers, hoeren en travestieten.

Hoofdpersonage is de schrijver Leonardo, die het aangeharkte Nederland heeft verlaten om zichzelf opnieuw uit te vinden in Genua. Van de vaderlandse gesubsidieerde groenstrook naar de rafelranden van een veelkleurige havenstad.

**WIM
OPBROECK,
HOOFDROL-
SPELER**

'Toen ik werd gevraagd voor de rol van de schrijver in *La Superba* heb ik geen seconde getwijfeld. Ik vond het een prachtig boek, dat me in zijn barokke stijl deed denken aan het werk van Hugo Claus. Het moet niet simpel zijn geweest het om te zetten naar theater, je moet het lief hebben er flink in te snijden. Ik zie onze voorstelling niet als een samenvatting, maar als een ode aan het boek. 'Nee, ik ga geen lange pruik dragen, ik ga Ilja niet naspelen. Ik ben een Belgische acteur zonder lang haar. Toen wij in Genua waren, hielden we een eerste lezing waar Ilja bij was. Hij zei vooraf dat hij er niets van zou vinden, maar na tweeënhalve uur zei hij toch iets: 'Ik vind het een heel intelligente bewerking, ik geef jullie het recht hem te spelen.'

'Maar ik wil deel uitmaken van deze wereld. Ik wil wonen in het labyrint als een gelukkig monster, samen met de duizenden andere gelukkige monsters. Ik wil mijn nestelen in de ingewanden van de stad. Ik wil het tandenknarsen van haar oude gebouwen verstaan en begrijpen.' (Citaat uit *La Superba*)

Het echte hoofdpersonage van *La Superba* ('De Hoogmoedige') is de stad zelf. Lastig om zo iets in het theater vorm te geven. Pfeijffer: 'De Vlaamse fotograaf Stephan Vanfleteren is hier drie dagen op bezoek geweest om foto- en videopnamen te maken die in de voorstelling gebruikt zullen worden. Ik vind Vanfleteren een groot kunstenaar en perfectionist. Hij heeft ook silhouetachtige foto's van mij gemaakt. Op een gegeven moment stond hij urenlang op een afstand van 5 centimeter mijn haar te

fotograferen, terwijl zijn assistent met een ventilator eronder stond om het te laten wapperen. Geen idee of ze dat ook nog ergens in de voorstelling gaan gebruiken. Verder hebben ze ookeen soundtrack met geluiden van de stad gemaakt. Het theater heeft zo zijn eigen wetten wat verbeelding betreft.'

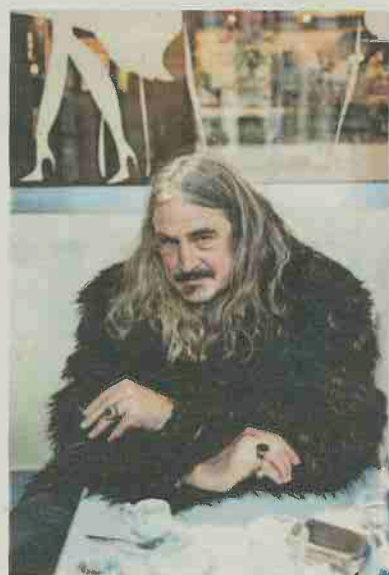
In de straten en steegjes van Genua is Ilja Leonard Pfeijffer tussen al die uiteenlopende, kleurrijke mensen toch de meest opvallende figuur. Dat lange haar, alsof hij een zeeheld uit vervlogen tijden is, die versleten bontjas met dat pak eronder, die opzichtige ringen aan zijn vingers ('pure ijdelheid'), die tweekleurige stropdas en versleten puntschoenen ('ik probeer de kleuren van das en schoenen altijd te matchen') - hij lijkt oude adel en bohemien tegelijk. Met de fotograaf en verslaggever maakt hij een wandeling langs zijn favoriete plekken die ook een rol spelen in *La Superba*. Het startpunt is het literaire café op de Piazza delle Erbe, waar in de etalage zijn boek staat met een kaarsje ernaast en waar de schrijver gewillig poseert alsof hij een acteur is in een toneelstuk. Vandaaruit gaat het onder meer naar café Pasqualini waar hij vaak zijn espresso's drinkt en met pen en papier zit te schrijven ('Ik heb graag rumoer om me heen'). In de smalle steegjes van de wijk Maddalena stoppen we bij een winkeltje waar *trippe* (pens) wordt verkocht, en de vrouw van de visboer hem hartelijk groet. Op Piazza Cambiasso wijst hij op het theaterje dat in zijn boek een belangrijke rol speelt ('Ja, ik heb echt overwogen om dit theater met een paar vrienden

Italiaanse verkiezingen

Op zondag 4/3, de dag waarop *La Superba* bij Toneelgroep Maastricht in première gaat, vinden in Italië de verkiezingen plaats. Grote kans dat de rechte partijen Lega en Forza samen een meerderheid zullen halen. Pfeijffer: 'Centrumrechts gaat waar-

schijnlijk winnen, dankzij de ijzersterke campagne van Berlusconi. Het lijkt me zelfs niet volledig uit te sluiten dat hij weer premier wordt, als hij het proces tegen de Italiaanse staat wint dat hij bij het hof in Straatsburg heeft aangespannen.

den te kopen'). Tussendoor gaat hij snel wat tabak kopen - hij rookt vrijwel continu.

Ook al is het klaarlichte dag, op elke hoek van de straat staat een stevig gebouwde, zwarte prostituee ('Ze doen het niet als hobby, dus het zal op een bepaalde manier wel werken') en jongens met capuchons die een beetje staan te dealen. Alle handen hebben jasjes aan. Overal hangt de vochtige geur van pis, vis, teer en zee-lucht. Het lijkt wel een filmdecor. Op Piazza dell'Amor Perfetto (het pleintje van de volmaakte liefde) zijn alle drie even stil - Genua is ook een stad om in weg te dromen.

'Ik ben hier wereldberoemd, maar niemand heeft mijn boek gelezen. Ze weten dat ik schrijver ben en dat ik over Genua heb geschreven maar ze kunnen niet controleren wat erin staat. Aan die comfortabele positie komt straks een eind, want later dit jaar verschijnt de Italiaanse vertaling van *La Superba* bij een uitgeverij in Rome. Benieuwd wat de Italianen ervan zullen vinden. Het is, zoals je terecht zegt, een liefdesverklaring aan de stad, maar het is geen Ontdekkingsplekje-boek, geen toeristische gids. Het laat ook de rauwe, ruige kanten van de stad en het leven hier zien.'

Terug in het café vertelt Pfeijffer desgevraagd dat hij inderdaad, vier jaar na *La Superba*, met een grote nieuwe roman bezig is. Werktitel: *Grand Hotel Europa*. De komende maanden zal hij er gestaag aan doorwerken, eind dit jaar moet het af zijn.

'Het zal gaan over de worsteling van het moderne Europa. Over de in-

vasie van migranten, maar ook over die andere invasie waar dit continent mee te maken heeft, namelijk die van de toeristen. Europa heeft nauwelijks nog iets anders dan haar verleden. Zeker voor Italië is dat onderhand de belangrijkste bron van inkomsten: het verkopen van het verleden. Het zal zich afspelen op veel plekken in Europa, jazer ook in Amsterdam, maar om evidente redenen gaat het vooral over Venetië.'

Pfeijffer werkt intussen ook aan een nieuw toneelstuk. Dat wordt een eigentijdse variatie op Schnitzlers beroemde stuk *Reigen* (1920) waarin tien uiteenlopende mannen een estafette over de liefde spelen. 'Het is nog maar een aanzet, een idee, maar het zal bestaan uit een aantal korte scènes over liefde, lust en seks in tijden van internetdaten en #MeToo. Schnitzler deed dat ten tijde van Freud, het lijkt mij interessant dat naar nu te verplaatsen.'

Dat brengt ons op het punt of Pfeijffer - in Genua wonend, werkend en zijn Stella liefhebbend - nog wel affiniteit heeft met het vaderland, of hij de Nederlandse actualiteit nog volgt. Hij zal wel moeten, zegt hij, want sinds begin dit jaar schrijft hij om de week voor *NRC* een sonnet over een actueel onderwerp. Hij constateert dat Nederland een land van hypes is geworden, van opgewonden standjes en over elkaar heen buitellende meningen.

'Iedereen windt zich enorm op, de ene week over dit, de andere week over dat. Het rare van Nederland is dat het een land is zonder problemen. Dat is in Italië wel anders, vooral vanwege de stroom aan migranten en vluchtelingen die hier vanuit Afrika aankomen. Italië doet wat het kan om ze op te vangen en ik ben onder de indruk van de manier waarop dat wordt

aangepakt, maar het gebrek aan Europese solidariteit is schrijnend. Voorheen reisden veel van die migranten door naar de rest van Europa, maar dat kan niet meer. Frankrijk heeft de grens tussen Ventimiglia en Menton gesloten en ook de Oostenrijkse grens is dicht, dus Italië staat er erg alleen voor. Maar iemand die op zoek is naar een beter leven laat zich niet tegenhouden. Het is een helse reis om Europa via zee te bereiken, ze zijn zo wanhopig dat ze bereid zijn hun leven op het spel te zetten. Ze blijven komen.'

Volgens de schrijver, die de gevolgen van migratie in zijn stad dagelijks ondervindt, moeten we op een andere manier over dit vraagstuk gaan nadenken. Ons afvragen hoe we migranten anders kunnen inzetten, in plaats van ze alleen maar paniekerig proberen tegen te houden. Investeren in opleidingen en integratie bijvoorbeeld.

Pfeijffer: 'Een klein voorbeeld: Riace, een Zuid-Italiaans bergstadje in Calabria was totaal ontvolkt, daar woonde niemand meer. De burgemeester heeft toen met de burgemeester van Lampedusa gebeld, het eiland dat wordt overspoeld door vluchtelingen met de opdracht: stuur ze maar hierheen. Vervolgens zijn enkele honderden Afrikanen daarnaartoe gegaan en dat stadje bloeide weer op - de wijngaarden worden nu weer bewerkt, de olijfbomen geoogst, er zijn bakkers en winkels. In plaats van migratie te zien als een probleem, zou je het dus ook kunnen zien als een oplossing.'

Pfeijffer heeft nog steeds een huis in Leiden waar hij in een vorig leven classicus was en aan de Leidse Universiteit werkte. Af en toe logeert hij daar nog, maar liefst zo kort mogelijk. 'Het is prettig en comfortabel om daar terug te zijn, maar er is daar helemaal niets meer dat mij kan verbazen. Ik ken het nu wel. Het contrast met Genua is groot, en ik ben ook zeker nog niet klaar met deze stad.'

La Superba door Toneelgroep Maastricht gaat op 4/3 in première in Theater aan het Vrijthof in Maastricht. Tournee t/m 9/6

JIBBE WILLEMS, BEWERKER

'De schrijver heeft mij carte blanche gegeven. Ik heb de bewerking dus geheel zelfstandig gemaakt. Sterker nog: Ilya en ik hebben elkaar nooit ontmoet. Dat zal op de première gebeuren, denk ik. Het is zeker een van de moeilijkste opdrachten die ik ooit heb gehad - een missie ook, die gedoemd is te mislukken. *La Superba* is zoveel tegelijk, er zitten zo veel lagen in, het is één grote ode aan de verbeelding. En vol personages die onbetrouwbaar zijn, maar die wel in zichzelf geloven. Al die figuren, legaal of illegaal, zoeken een bodem onder hun bestaan en eigenlijk glijden ze allemaal uit. Het perspectief dat ik heb gekozen is dat van de opkomst en ondergang van het hoofdpersoon. Bij hem vraag je je voortdurend af of alles wat hem overkomt echt is, of dat hij het verzint. De kronkels en donkere steegjes van de stad zijn ook de kronkels en donkere in zijn hoofd.'

Wekelijks neemt **Bor Beekman, Robert van Gijsel, Rutger Pontzen, Herien Wensink** of **Nell Westerlaken** stelling in de wereld van film, muziek, theater of beeldende kunst.

Column

KUNST VOLGENS PONTZEN

Stelling

Tonen is nog geen propagieren - dat geldt voor nazidesign én meisjes in witte slipjes

Rumoerige tijden, *to say the least*. Vorige maand werd de kunstwereld wakker met het nieuws dat in de Manchester Art Gallery een schilderij van de Engelse prerafaëliet J.W. Waterhouse van de muur was gehaald. Er stonden wel zeven half ontblote, waarschijnlijk minderjarige meisjes op die, tot hun navel in het water, de halfgod Hylas (voor wie het niet weet: de knecht van Herakles) tot een zwoele omhelzing en verdrinkingsdood verleiden.

Foute boel natuurlijk in tijden dat de #MeToo-discussie over de plinten van het verstandige heen-klotst. Uiteindelijk was het loos alarm: bleek de verwijdering op zich ook een kunstwerk te zijn, van ene Sonia Boyce, waardoor iedereen weer opgelucht adem kon halen, want ja, hé, als het eigenlijk een kunstwerk is, dan moet je het niet te serieus nemen. Toch?

Niet dus. Plots laaide de verontwaardiging op over hoeveel half ontblote, al dan niet zwemmende en verleidelijke nimfen en andere minderjarige meisjes er over de hele wereld aan de muur hangen, als schilderijen in musea welteverstaan.

En hoe zat het met dat schilderij in het Metropolitan Museum in New York, van de Pools-Franse kunstenaar Balthasar Klossowski de Rola, beter bekend als Balthus? Die had zijn 12-jarige buurmeisje Thérèse geportretteerd, badend in het zonlicht dat haar witte slipje bescheen?

Ook foute boel! Tienduizend verontruste MeToo-sympathisanten ondertekenden een petitie om het schilderij te verwijderen. Maar nu weigerde het museum daarop in te gaan.

Het exposeren van SS-uniformen en SA-petten betekent nog niet dat je de daaraan ten grondslag liggende nazi-ideologie aan de man wilt brengen

Anders, maar niet veel anders, want ook beladen, was het voorstel van Timo de Rijk om in zijn Stedelijk Museum 's Hertogenbosch een tentoonstelling te organiseren over nazidesign. Correctie: over de verleidelijke kanten van het nazidesign.

Want dat is De Rijks uitgangspunt: dat het succes van de naziverering in de jaren dertig en begin jaren veertig voor een groot deel te verklaren is door de haast wellustige uniformen, petten, insignes en andere parafernalia - waarmee hij een punt heeft.

Maar ja, hoe ga je dat tonen, die aantrekkelijkheid van zwarte Hugo Boss-jasjes en -rijbroeken, van glanzende laarzen en swastika's, koppelriemen en perfect gelayoute SS-tekens, zonder dat gelijk een kudde neonazi's zich bij de museumkassa meldt?

Ook foute boel? Nou nee, niet als je al dat Derde-Rijkspul presenteert als cultuurgood, volgens De Rijk - waarmee hij waarschijnlijk weer een punt scoort. Want hoe mooi en verleidelijk vormgegeven, Derde-Rijkdesign is ook gewoon vermaterialiseerde cultuurhistorie, die je in vitrines en op sokkels kan laten zien, zoals je je in diverse musea kunt vergaapen aan Egyptische faraobeelden, sieraden en meubilaire, afkomstig uit een tijdperk dat zich ook niet bepaald onderscheidde door zijn liberaal-democratische en emancipatoire idealen.

Het subtiele onderscheid is dit: dat er een verschil zit tussen tonen en propagieren. Dat je met het exposeren van SS-uniformen en SA-petten nog niet de daaraan ten grondslag liggende nazi-ideologie uitdraagt of aan de man wilt brengen. Het mag voor de komende nazi-design-tentoonstelling in Den Bosch gelden, maar evenzeer voor jonge nimfen en witte onderbroekjes dragende buurmeisjes die, hoe verleidelijk ook verbeeld, niet met die intentie in Manchester en New York worden tentoongesteld. En dus gewoon kunnen blijven hangen.